

О. І. Чаган,*Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного,
викладач кафедри гуманітарних наук*

НАЗВИ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ У БОЙКІВСЬКИХ ГОВІРКАХ

У статті розглянуто функціонування назв малих архітектурних форм як сегмента лексики традиційного сільського будівництва бойківських говірок. З'ясовано походження цих слів, виявлено мотиваційні ознаки, що є підставою для номінації, наведено лексичні паралелі в інших говірках української мови.

Ключові слова: лексико-семантична підгрупа, лексема, семантика, мотивація, малі архітектурні форми, бойківські говірки.

Постановка проблеми та її актуальність. Лексика традиційного сільського будівництва говірок завжди відображає регіональну культуру та звичаї, вивчення якої й допомагає реконструювати історію матеріальної культури народу загалом. Модернізація суспільного життя, зміни в духовній та матеріальній культурі – визначальні позамовні чинники, наслідком яких є зміна реалій будівництва та втрата їхніх назв у свідомості мовців. Тому дослідження будівельної лексики сприяє фіксації будівельних традицій та найменування реалій будівництва, що поступово втрачаються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Будівельну лексику на матеріалі говірок української мови вивчали З. Бичко, Л. Дорошенко, О. Євтушок, Г. Шило, М. Никончук, М. Бігусяк, Л. Поліщук, Д. Тодер та ін. Окремі аспекти назв реалій будівництва у складі тематичних груп побутової та сільськогосподарської лексики говірок досліджували К. Глуховцева, Р. Сердега, Л. Тищенко, В. Пілецький. Однак будівельна лексика бойківських говірок як система ще не була об'єктом окремого дослідження. Зокрема потребує вивчення лексико-семантична підгрупа (ЛСП) назв малих архітектурних форм.

Мета нашої розвідки – здійснити лексико-семантичний аналіз назв малих архітектурних форм як сегмента тематичної групи лексики традиційного будівництва в бойківських говірках. Мета передбачає розв'язання таких **завдань:** дослідити етимологію та мотивацію назв, виявити лексичні паралелі в інших говірках української мови, встановити найпоширеніші способи номінації.

Об'єкт дослідження – лексико-семантична підгрупа (ЛСП) назв малих архітектурних форм у бойківських говірках. **Предметом дослідження** є семантика та етимологія назв малих архітектурних форм. **Матеріалом** для дослідження слугували власні записи мовлення носіїв бойківських говірок про будівництво житла. Використано матеріали лексикографічних, лінгвогеографічних та етнографічних праць із Бойківщини. У дослідженні застосовано описовий, зіставний **методи та метод** етимологічного аналізу. **Теоретичне значення** статті полягає в аналізі будівельної лексики бойківських говірок сучасний стан функціонування, її архаїзація та інновація. **Практичне значення** – одержані результати можна використати у практичному курсі (спецкурсі) з діалектної лексикології.

Досліджуючи традиційне сільське будівництво, більшість етнографів до малих архітектурних форм відносять вулики, кролятники, криниці та огорожі [5, с. 236]. Відповідно до чинного законодавства України – мала архітектурна форма – невелика споруда, яку виконують із полегшених конструкцій і встановлюють тимчасово без

улаштування фундаментів [4]. На підставі цього до ЛСП назв малих архітектурних форм відносимо також повітку для дров та повітку на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін.

Репрезентантами значення 'повітка для дров' у бойківських є назви *'шона* (Брк, Врх, Зкц, Лмн, Мшц, Н. Ржн, Н. Крп, Трл, Тр'є), *'ш'інка* (Лбх С.), *'ш'інка на дрова* (Скл), *дри'в'іт'н'а* (Глц С., Грбн., Хтр, Крк, Опр, Лбх С., Лбх Т., Ябл, Н. Крп), (Трх) [Гощ., спр. 601а], *древут'н'а* (Рпн) [5, с. 299], *др'в'ітн'а* (Сглт), *дров'рубн'а* (Клн, Хтр), *др'варн'а* (Лз) [Сіл., спр. 366].

Лексема *'шона* відома українській мові від XVII ст. [7, с. 140]. Запозичена з німецької мови [ЕСУМ VI, с. 453] назва демонструє розширену семантичну структуру (див. табл. 1): *ў'шоп'і шчо'хочиш мож три'мати / і ко'лоти д'рива / і ру'бати / і'р'ізати / і скла'дати / ўс"о ў'шоп'і / ўс"о /'шона ви'лика /'шона ўк'реми / то ни'коло'хати* (Брк). Назва *'шона* відома багатьом говорам української мови: лемківським [Пирт., с. 443], наддністрянським [Шило, с. 281], гуцульським [ГГ, с. 218], західнополіським [Євт., к. 68], південнослобожанським [Тищ., с. 161], східноподільським [2, с. 313] та ін.

Таблиця 1

Реалізація компонентів семантичної структури лексеми *'шона*

'приміщен ня для зберігання воза'	'приміщен ня для зберігання дров'	'приміщен ня для дрібних свійських тварин та птиці'	'приміщен ня для зберігання реманенту'	'приміщен ня для зберігання сіна'	Говірки
	+				Брк, Зкц, Н. Ржн, Лмн, Н. Крп, Мшц, Трл, Тр'є, Врх
	+Δ			+ Δ	Скл
+		+	+		Врх, Мшц, Тсц Грз
			+	+	Брк, Врх, Крк, Лбх Т., Сглт, Хтр, Ябл
			+		Брк, Врх, Глц С., Зкц, Жпн, Клн, Кмк, Крк, Мтв, Н. Ржн, Пбк, Тшц, Ямц
				+ Δ	Грбн, Лбх С.

Знаком Δ передано наявність демінутива *'ш'інка*

Назва *др'в'ітн'а* зафіксована у Словнику української мови з ремаркою *розмовне* [СУМ II, с. 420]. В бойківських говірках слово виявляє варіативність на фонетичному (*дри'в'іт'н'а*, *древут'н'а*) та словотвірному (*др'варн'а*) рівнях. Мотиватор лексеми *др'в'ітн'а* – назва предмета, який зберігають у приміщенні, а формування складної назва *дров'рубн'а* пов'язано з дією, яку тут виконують. Слово має праслов'янські корені [ЕСУМ II, с. 131] та з тим самим значенням відоме іншим говіркам української

мови; пор.: лем. [Пирт., с. 92], наддніс. [Шило, с. 112], гуц. [Піп., с. 51], закарп. [Саб., с. 79], зх. поліс. [Арк. I, с. 144; Євт., к. 95], сх. поділ. [1, с. 261].

Повітку на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін. мовці номінують *сто́дола* (Лмн), *обо́р'і²* (Глц С., Грбн, Крк, Лбх С.), *обо́р'іг* (Врх, Глвк, Гсн, Лбх Т., Мшц, Ндн, Н. Ржн, Рсх, Сглт, Спс, Скл, Сшц, Трвк, Трл, Тпц, Тр'є), *обо́р'іг^x* (Врх, Зкц, Хтр), *¹обо́р'і²* (Брк, Опр), *¹обо́р'іг* (Мшц), *¹обо́р'іг* (Плв), *обо́р'іх* [Он. II, с. 10]: *¹у нас та^к'і обо́роги ро́бил'и / нази́вал'и обо́р'і² // ш'тири с'тоўна заби́вали' понад ш'тири метра / і та^к'і да́шок / то п'іт':і́гали до́гори / і то с''а нази́ваў обо́р'і²* (Сглт).

Запозичена з польської мови назва *сто́дола* [ЕСУМ V, с. 423] у бойківських говірках є багатозначною і зафіксована також зі значеннями: 'будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння тощо', 'прибудова до клуні для зберігання сіна, соломи', 'прибудова до клуні для зберігання реманенту'; пор.: літ. *сто́дола* 'клуня' [СУМ IX, с. 724].

Лексема *обо́р'іг* 'повітка на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя і т. ін.' властива загальнонародній мові [СУМ V, с. 550]. За свідченням етимологів, назва має праслов'янські корені [ЕСУМ IV, с. 141], активно функціює в інших говірках української мови: [Шило, сс. 68, 76; Пирт., с. 53; Піп., с. 122; Негр., с. 124; ГГ, с. 136; СБГ, с. 353; Євт., к. 80; Ган. III, к. 70].

Цікаво, що бойки часто ставили обороги не тільки в межах обійстя, а й на сіножатях, де зберігали сіно аж до осені [1, с. 135]. Про це свідчать і розповіді мовців: *а'обо́р'і² то́ йе о'д':ел'но / то́ йе да́леко в'ід'хыж'і / там с''а складу́е'с''іно* (Брк).

У ЛСП назв малих архітектурних форм виділяємо окремі лексико-семантичні мікрогрупи (ЛСМ) назв окремих конструктивних частин малих архітектурних форм. Конструктивною частиною оборога є дах, який номінують лексемами *¹шапка* (Врх, В. Сшц, Грбн, Глц С., Зкц, Крк, Лбх С., Лмн, Ндн, Рсх, Спс, Сшц, Трл), *¹ш'апка*, *¹ш'інка* (Тр'є) [5, с. 301], *да́шок* (Сглт). Назв *¹шапка*, припускаємо, утворена шляхом метафоричного перенесення за схожістю форми та функцією; пор.: *шапка* 'сніп з розвернутим верхом, покладений зверху полукіпка' [Грін. IV, с. 484]; 'предмет куполоподібної форми; покриття чогось, що має таку або подібну форму' [СУМ XI, с. 407]. Етимологи припускають, що, найімовірніше, назва *ша́пка* запозичена зі старофранцузької мови (*chapel, chape* 'капелюх') за посередництвом середньовісньонімецької [ЕСУМ VI, с. 378].

На позначення чотирикутної рами, основи даху оборогу зафіксовано назви *ко́ромисло* (Ндн), *¹в'інчик* (Тр'є), *о́т'іл'ні* (Тпц), *осно́ва* (В. Сшц) [5, с. 301]. Функціонування лексеми *ко́ромисло* в досліджуваних говірках, припускаємо, мотивоване функційним призначенням предмета, що слугує для опори кроков даху; пор.: *ко́ро́мисло* 'дерев'яна вигнута палиця з зарубками або гачками на кінцях, якою носять на плечах відра з водою; рід важеля з точкою опертя посередині, який застосовують у вагах, паровій машині' [СУМ IV, с. 297]. За свідченням етимологів, назва пов'язана зі словами *корма, кормига* 'ярмо'; інші вчені зіставляють лексему із дат., шв. *karm* 'рамка' [ЕСУМ III, с. 40].

Назва *осно́ва* має прозору мотивацію; пор.: *осно́ва* 'нижня опорна частина чого-небудь (будівлі, споруди, конструкції і т. ін.)' [СУМ V, с. 775]. Лексеми *ко́ромисло*, *осно́ва* зі значенням 'чотирикутна рама, основа даху оборогу' у відомих нам лексикографічних працях з інших говіркових ареалів не зафіксована.

Слово *¹в'інчик*, очевидно, пов'язане з лексемою *віне́ц'* 'горизонтальний ряд зрубу' [СУМ I, с. 676]; пор.: бойк. *віні́'ц'* 'горішня платва' [Он. I, с. 129], гуц. *віне́ц'* 'брус або колода вздовж даху, до якої прикріплювались крокви' [ГГ, с. 30], зх. поліс. *віне́ц'*

‘скріплені у формі прямокутника балки, що кладуть на стіни’ [Євт., к. 7]. Назва *о́т'іл'ні* має затемнену мотивацію.

Маніфестантами значення ‘крокви даху оборога’ у досліджуваних говірках виступають назви *кос'а'ки* (Тщ), *п'рути* (В. Сщ), *кро'коуці'і* (В. Сщ) [5, с. 301], *к'рокоуки* (Сглт). Питома назва *п'рут* [ЕСУМ IV, с. 617] утворені, очевидно, шляхом метафоризації за подібністю форми; пор.: *прут* ‘тонка гнучка гілка без листя’ [СУМ VIII, с. 363]. Лексема *кос'а'к*, припускаємо, мотивована способом розташування один відносно іншого: пор.: *косяк* ‘розташований косо предмет’ [ЕСУМ III, с. 50].

Значення ‘один із чотирьох стовпів, на яких тримається дах оборога’ репрезентують слова *обор'ожина* (Грбн, Глц С., Лбх С., Лбх Т., Мщц, Ндн, Рсх, Рпн, Тр'є), [Он. II, с. 10], *стоу́п* (Врх), *обор'ожниця'а* (Трл). Лексеми *обор'ожина*, *обор'ожниця'а* мають прозору мотивацію ‘частина, що стосується оборога’; пор.: *обор'ожина* ‘т.с.’ [Грін. III, с. 21; СУМ V, с. 550]; пор.: наддніс. [Шило, с. 188], гуц. [ГГ, с. 136; Піп., с. 122].

На позначення глибокої ями, захищеної цямринами, для добування води з водоносних шарів землі в досліджуваних говірках функціують лексеми *к'і'р'ниця'а* (Брк, Хтр), *к'і'р'ниця'а* (Клн, Мщц, Ябл), *к'і'р'ниця'е* (Пбк) [Гоц., спр. 601а], *ко'лод'аз'* (Врх, Грз, Мщц), *керніця'а(і)*, *кырниця*, *кирниця* [Он. I, с. 347], *с'туд'н'а* (Грбн, Клн, Лмн, Мщц, Сглт), [Он. II, с. 263], *с'туд'н'і* (Глк, Ндн, Сщц, Тпл) [Рад., с. 301], *с'туд'н'і'е* (Ямц), *студн'е* (Пбк) [Гоц., спр. 601а], *с'тун':а* (Бгт, Брн, Жкн, Плв, Псп, Рлч), [Он. II, с. 263], *с'тул'н'а* (Глц С., Зкц, Клн, Хтр, Крк, Опр, Лбх С., Н. Ржн, Врх), [Он. II, с. 263], *с'тул'н'і* (Лбх Т., Скл), [Он. II, с. 263].

Лексема *к'і'р'ниця'а* засвідчує рефлексі сполук зредукованих звуків із сонорними, що в багатьох говорах південно-західного наріччя перейшли в *-ур*, *-ил*; пор.: *криніця* ‘т.с.’ [СУМ IV, с. 348], *кирниця* ‘т.с.’ [Грін. II, с. 239]. Найбільш вірогідним видається припущення про походження слова від псл. **krъnica* / *krinica* ‘джерело’, менш обґрунтоване припущення про зв'язок із псл. **krinica* ‘миска, видовбана посудина’ [ЕСУМ III, с. 93]; пор. ще в говорах: наддніс. *кірнічка* ‘криничка’ [Шило, с. 142], *к'ирніці'і* ‘т.с.’ [Горб. V, с. 110], закарп. *кырніця'а* ‘т.с.’ [Саб., с. 142], бук. *ки(і)рніця* ‘т.с.’ [СБГ, с. 200], гуц. *кірніці* ‘криниця’ [Негр., с. 92; Піп., с. 78], сх.поділ. *кр'і'ниця'а*, *ки'р'ниця'а*, *к'і'р'ниця'а* ‘т.с.’ [2, с. 288] та ін.

Назва *с'туд'н'а* та її варіанти мотивована, очевидно, холодною температурою джерельної води; пор.: *студеній* ‘дуже холодний’ [Грін. IV, с. 221; СУМ IX, с. 799], *студня* ‘криниця’ [Грін. IV, с. 221; СУМ IX, с. 799] (< псл. * *studъ* (*studa*) ‘прохолода, свіжість, холод, мороз’ [ЕСУМ V, с. 457]). Із семантикою ‘криниця’ лексема *с'туд'н'а* функціює в говорах української мови [ГГ, с. 179; Гліб., с. 39; Горб. V, с. 137; Євт., к. 83; Негр., с. 164; Пирт., с. 374; СБГ, с. 431; Ост., с. 375; Ган. III, к. 71].

В окремих бойківських говірках за диференційною ознакою ‘глибина та спосіб облаштування’ фіксуємо семантичне протиставлення лексем *к'і'р'ниця'а* ‘природне, не огорожене джерело в полі’ : *с'туд'н'а* ‘глибоко викопана й захищена від обвалів яма для добування води з водоносних шарів землі біля будинку’ (Глц С., Грз, Клн, Крк, Лбх С., Лбх Т., Лмн, Сглт, Скл): *к'і'р'ниця'а* *ни кажут* / *кажут с'тул'н'а* / *к'і'р'ниця'а* *п'росто в'ідкрито* / *зерел'о* / *а с'тул'н'а* *коло хати* / *то ўна ўже в'ікопана* (Скл); *хто говорить коллод'аз'* / *хто говорить с'туд'н'а* / *та с'туд'н'а ўже глибока* / *коллод'аз'* *глибок'ій* / *а к'і'р'ниця'а м'іу'ка* / *то шо з'им'лі* (Грз); *і с'туд'н'а кажут* / *і кир'ниця'а кажут* / *кир'ниця'а то на пол'і* / *кир'ниця'а йакшо ни обр'обл'ина каминем* / *биз накріт'а* / *а йакшо обр'обл'ина* / *йе цимбрин'а і то ўс'о* / *то с'туд'н'а* (Лмн); *с'туд'н'а кажут* / *ў нас к'і'р'ниця'а* / *де їде вода природна само'током* / *а так с'туд'н'а* (Сглт).

Натомість в інших обстежених говірках ці назви мають ідентичне значення (Брк, Врх, Хтр, Ябл): *і к'у'р'ниці'а / і с'туд'н'а / то ни'ма р'із'ниці'і / хо'ба шо тої ка'заў си к'ир'ниці'а / а тої с'туд'н'а* (Брк); *к'у'р'ниці'а і с'тул'н'а / і то му'ровано 'кам'ін'ом / і то му'ровано 'кам'ін'ом* (Хтр).

Лексема *ко'лод'аз'* рідкофіксована в досліджуваних говірках. Назва має давнє корення (< псл. **koldężь* виводять від герм. **kalda*, гот. **kald* 'холодний'; пов'язується також з псл. **kolda* 'колода; обрубок дерева' як назва копаного джерела, обкладеного дерев'яним зрубом [ЕСУМ II, с. 518]. Лексема засвідчена в «Повість минулих літ [6, с. 72] та в інших пам'ятках української мови [ССУМ¹⁴⁻¹⁵ I, с. 490]; пор.: поліс. [Арк. I, с. 236; Євт., к. 83; Лис., с. 101], сх.поділ. [Пол., с. 288].

Окрему ЛСМ формують назви конструктивних частин криниці. Так, на позначення верхньої частини колодязного зрубу фіксуємо лексеми *ц'ам'рини* (мовці вживають переважно тільки у множині) (Грбн), *цимб'рина* (Брк, Зкц, Лмн), *цим'брин'а* (Врх), *циб'рина* (Грз), *зруб* (Грбн), *об'рубина* (Крк, Лбх С., Лбх Т., Н. Ржн), *бу'дова* (Хтр). Слово *цям'рина* 'одна деревина з колодязного зрубу; верхня частина колодязного зрубу; колодязний зруб' [СУМ XI, с. 254] запозичене з польської мови (п. *cebrzyna* 'тс.' походить від свн. *zimber* 'будівельне дерево, дерев'яна будівля' [ЕСУМ XI, с. 271]); пор.: бук. *цеб'риня, цеб'ринє* 'бетонне кільце до криниці' [СБГ, с. 620], гуц. *цим'рина* 'тс.' [Негр., с. 181; Піп., с. 216], зх.поліс. *ц'ам'рина, цеб'рині* 'дерев'яний брус, яким облицьовують стіни криниці' [Євт., к. 84], сх.поділ. *це''б'рини, це''б'рин'а* 'колоди із цементу, якими облицьовано стінки колодязя' [2, с. 360], а також в говірках Одещини: *цеб'рина, циб'рина* 'тс.' [Бод., с. 204].

Лексема *об'рубина*, очевидно, мотивована дією, в результаті якої обробляється дерев'яна колода як конструктивна частина; див ще.: бойк. *об'руб* 'відрубаний шматок колоди, що служить підвалиною для нетривкої будівлі', *об'рубини* 'підвалини оборога; цямрини' [Он. II, с. 11]; пор.: *обрубина* 'верхня колода, якою закінчується стіна' [Грін. III, с. 25].

Назву *бу'дова* фіксуємо в одній говірці. За свідченням мовців, репрезентує значення 'верхнє дерев'яне обрамлення криниці' та 'верхнє обрамлення з каменю чи цементу' (Хтр). Лексема має прозору мотивацію та утворена від запозиченого з польської мови дієслова *budować* 'будувати' [ЕСУМ I, с. 279].

Технологічний прогрес зумовив промислове виробництво спеціальних цементних кілець, які замінили дерев'яну конструктивну частину та внутрішнє укріплення стінок криниці. На їх позначення у досліджуваних говірках фіксуємо здебільшого назви *'к'іл'ці'а* (Брк), *'кол'ца* (Врх), *'к'іл'ці'а би'тон':і* (Сглт), *'кол'ца би'тон':і* (Скл). Назва *'к'іл'це* є нормативною в українській мові [СУМ IV, с. 161] та мотивована зовнішньою подібністю форми. За свідченням етимологів, лексема має праслов'янське корення [ЕСУМ II, с. 515]; пор.: зх.поліс. *'к'іл'це* 'тс.' [Євт., к. 89], сх.поділ. *'к'іл'це, 'кол'ца* 'тс.' [2, с. 277]. Поява нових конструктивних елементів призводить до поступової архаїзації назв верхньої частини колодязного зрубу: *там да'іє с'і 'кол'ца би'тон':і / кол'ис'' с 'камен'у муру'вали / 'деривом об'кл'а'дали / циб'рин'і то з 'дерива* (Скл); *цимб'рин'а то з'вер'ху йшло за'м'істо 'того кол'ца / шо ти'пер' / цимб'рин'а було з 'дерива / то ўже ти'пер' / шо п'ішоў ци'мент / 'кол'ца / а то'ди ни 'було* (Врх).

Етнографи фіксують різні назви криниць залежно від їхньої конструкції та глибини залягання джерела, зокрема *студня з журавль'ом, сту'ня на журавель* 'колодязь, воду з якого витягують за допомогою підйомного важеля', *студня на ко'рбу* 'колодязь, воду з якого витягують за допомогою коловороту' [5, с. 301].

Наші дослідження виявили однокореневі назви *жура'вел'* (Брк, Грбн, Крк, Ксв, Лмн, Лбх С., Лбх Т., Мшц, Н. Ржн, Рзч, Сглт, Скл, Хтр), *жура'вил'* (Жпн, Плв), *жу'равел'* (Плв), *жура'в'іл'*, *жура'вел* (Орв), *жура'в'їй* (Хщв) на позначення підйомного механізму з жердиною для витягування води. Зі значенням 'довга жердина, приладнана біля колодязя як важіль для витягування води або й весь пристрій із такого жердиною' назва *жура'вел'* відома загальнонародній мові [СУМ II, с. 547]. У досліджуваних говірках лексема *жура'вел'* зафіксована зі значенням 'пристрій біля колодязя у вигляді довгого важеля на високій грубій опорі для витягування відра з водою' (бнп), 'стовп, що служить підпорою для довгого важеля у підйомному пристрої криниці' (Врх, Лмн, Лбх Т., Сглт). Мотивацією для номінації, припускаємо, є зовнішня подібність до птаха – журавля. Етимологи відзначають праслов'янські корені слова [ЕСУМ II, с. 210]. Назва *жура'вел'* у значенні 'споруда біля криниці, що служить для витягування води' поширена в українських говірках [Пирт., с. 105; Піп., с. 57; ГГ, с. 72; Євт., к. 85; Лис., с. 74; Ган. III, к. 74].

Найважливішими конструктивною частиною *студні на корбу* є вал з ручкою, на який намотується ланцюг з відром. В обстежених говірках на його позначення вживаються назви *'корба* (БНП), *'корма* (Сглт), *кру'тило* (Мшц), *руков'їатка* (Крк). Лексема *'корба* – запозичена з польської мови [ЕСУМ III, с. 12], також є нормативною для загальнонародної мови [СУМ IV, с. 286]; пор.: пор.: зх.поліс. *корба* 'рукоятка пристрою для опускання і піднімання відра з криниці' [Євт., к. 88], говори Одещини *корба* 'тс.' [Бод., с. 105], українські говірки Східної Словаччини *корба* 'тс.' [Ган. III, к. 78].

Питома лексема *корма* 'руль, корабельне стернове весло', можливо, пов'язана з розвитком семантики псл. **k^orma* 'відрізана палиця, частина стовбура, жердина'; виводиться також від іє. **(s)ker-* 'різати' [ЕСУМ III, с. 28]; пор.: гуц. *корма* 'деталь саней' [Піп., с. 84], закарп. *'корман'* 'руль' [Саб., с. 150].

Назва *кру'тило* утворене за мотиваційною моделлю 'дія' > 'предмет'. Назва *кру'тило* утворена за мотиваційною моделлю 'дія' > 'предмет'. Слово *кру'тило* 'предмет, який приводять у дію за допомогою крутіння' фіксують лексикографічні праці української мови (пор.: «*крутив, крутив, та вже ся і крутило перекрутило*») [Грін. II, с. 314; Жел. I, с. 385]; пор.: зх.поліс. *крутілка* 'коловорот для витягування води з криниці' [Євт., к. 88].

Лексему *руков'їатка* зі значенням 'деталь механізму, приладу, за яку беруться рукою для пересування, перемикання, повороту' фіксує Словник української мови [СУМ VIII, с. 906]. Етимологи виводять лексему від псл. **r^oko(j)ęty* 'жменя колосся та ін.; ручка', що утворена від основ іменника *r^oka* і дієслова *jęty* 'брати' [ЕСУМ V, с. 138].

За спостереженнями етнографів, основними типами огорож були огорожі із парних вертикальних колів, між якими складали горизонтальні тонкі жердини, та огорожі із парних колів, двох чи трьох горизонтальних тонких жердин, між якими вертикально переплітали тонкими коленими дошками чи сучками [5, с. 240]. На позначення огорожі із парних вертикальних колів, між якими складали горизонтальні тонкі жердини, в обстежених говірках фіксуємо назви *пл'їт* (Брк, Влс, В. Лн., Грбн, Гсн, Зкц, Клн, Крк, Лмн, Н. Крп, Опр, Сглт), *пле'тар'* (Глц С., Ісі), *пле'тар* (Ксв), *пли'тар* (Жкн). Етнографічні праці фіксують складені найменування, що вказують на матеріал *плїт, клáдений верніньом, плїт з драпáчки, плїт з рапáчки* [5, с. 302], *плїт з зубáча* [Коб., с. 35] (бойк. *верніня, драпáчка, рапáчка, зубáча* – довга тонка жердина для огорожі); пор.: *плїт* 'огорожа, плетена з хворосту' [СУМ VI, с. 587]. Лексеми *плїт, пле'тар'* пов'язані із псл. *plesti* < **pletti* < **plekti* 'плести, вити, в'язати' [ЕСУМ IV,

с. 440]. Лексеми відомі й іншим говіркам української мови: зх.поліс. [Євт., к. 91], сх.поділ. [2, с. 317].

Для номінації огорожі із парних колів, двох горизонтальних тонких жердин, між якими вертикально переплітали тонкими коленими дошками чи сучками відзначено лексеми *пл'ім* (Грз, Гсн, Зкц, Клн, Лмн, Лбх Т., Н. Ржн, Скл), *п'летеник* (Лбх Т.), *пар'кан* (Грз), *тин* (Глк, Грз, Мшц, Н. Крп), *тын* (Лмн), *ліса* (Брк, Скл).

Огорожу з парних колів, двох горизонтальних тонких жердин, між якими вертикально переплітали тонкими коленими дошками чи сучками, у бойківських говірках номіновано *пл'ім* (Грз, Гсн, Зкц, Клн, Лмн, Лбх Т., Н. Ржн, Скл), *п'летеник* (Лбх Т.), *пар'кан* (Грз), *тин* (Глк, Грз, Мшц, Н. Крк), *тын* (Лмн), *ліса* (Брк, Скл). Лексема *п'летеник*, очевидно, мотивована способом виготовлення – переплітанням огорожі; пор.: *п'летеник* ‘плетений, довгастої форми виріб з білого тіста’ [СУМ VI, с. 579]; бойк. *плетеніц'а* ‘пліт’ [Он. II, с. 81]

Назву *тин* вважають запозиченням із германських мов (дісл. *tīn* ‘садиба, двір, сад’, данг. днн. *tīn* ‘огорожа’, двн. *zīn* ‘огорожа, паркан’); припускають також, що германські відповідники запозичені з праслов'янської мови (псл. **tynь* ‘густо рости’) [ЕСУМ V, с. 568]. СУМ фіксує слово *тин* на позначення різних типів огорож [СУМ X, с. 114].

Літературна назва *ліса* ‘огорожа, сплетена з хворосту’ пов'язана з псл. **lěsa* ‘плетінка з гілок, прутів, плетена огорожа, пліт’ [ЕСУМ III, с. 267]; пор.: наддніс. *ліса* ‘пліт із прутів’ [Шило, с. 162], *ліска* ‘сплетені ворота’ [Горб. V, с. 163], гуц. *ліска* ‘сплетені ворота’ [Піп., с. 94], закарп. *ліса* ‘невеликі ворота виплетені з лози’ [Саб., с. 162], бук. *ліса* ‘плетені ворота, хвіртка; плетена загорода’ [СБГ, с. 262], зх.поліс. *ліса* ‘огорожа, плетена з хмизу’ [Євт, к. 90], українські говори Східної Словаччини *л'іса* ‘плетена сучкова огорожа’ [Ган. III, к. 52]. За свідченням респондентів, назва *ліса* поступово архаїзується, що пов'язано з позамовними чинниками: *то с'а називаў пар'кан / по-тинер'ішному пар'кан / а коліс" били дра'ниц'і / пл'ім то буў так'і в'іблиц'і доўг'і / а пар'кан то буў вы'сок'і з дра'ниц'і / а л'іса то са'ме / шо пар'кан / а шо л'іса / пар'кан то ўже тинер' пар'кан / бо ўже на тилорам'і нар'ізаў / а л'іса / бо то з л'іса / та ї л'іса / тинер' ше л'іси сохр'ан'айуц':а / і пар'кан с'а сохр'ан'айе / бо то'му шо ту так то с'тари ше* (Брк).

За свідченням етимологів, лексема *пар'кан* – запозичена з середньовісньонімецької мови через польське та чеське посередництво [ЕСУМ IV, с. 295]. У більшості бойківських говірок назва *пар'кан* репрезентує значення ‘огорожа з різаних дощочок, прикріплених вертикально до двох чи трьох горизонтальних лат’ (Брк, Бгт, В. Лн, Грбн, Жпн, Ісі, Клн, Ксв, Лбх С., Лсц, Мтв, Н. Крп, Псп, Рзч, Скл, Тр'є). Слово *пар'кан* ‘огорожа’ фіксують лексикографічні праці української мови [Грін. III, с. 96; Жел II, с. 602; СУМ VI, с. 70], а також у говорах: наддніс. *пар'кан* ‘огорожа’ [Горб. XII, с. 163], *парканіці* ‘плетений пліт’ [Шило, с. 194], сх.поділ. *пар'кан* ‘огорожа у вигляді суцільної стіна з дощок, горизонтально прибитих до закопаних у землю стовпів та закладених у їх пази’ [2, с. 307].

Спорадично зі значенням ‘огорожа з різаних дощочок, прикріплених вертикально до двох чи трьох горизонтальних лат’ виявляємо лексему *итд'х'етник* (Глц С., Лбх Т.), *итд'х'ета* (Грз); пор.: *итд'х'ета* ‘загорожа з дерев'яних дощочок’ [СУМ XI, с. 535; Грін. IV, с. 513]. За походженням лексема *итд'х'ета* пов'язана з іт. *stacchetta* ‘палісад, частокіл’, що, за свідченням етимологів, запозичена за посередництвом польської та німецької мов [ЕСУМ VI, с. 473].

ЛСМ назв конструктивних частин огорожі репрезентують лексеми зі значенням ‘секція огорожі від стовпа до стовпа’: *пр'ас'ло* (Глц С., Н. Ржн, Ксв), *прис'ло* (Лбх С.), *пр'ас'мо* (Мшц) [Зубр., с. 16]; пор.: *прясло* ‘частина огорожі між двома колами’ (із

ремаркою діалектне) [Грін. III, с. 494; СУМ VIII, с. 371] (< псл. *pręsti* ‘прясти’ пов’язується з *prędati* ‘кидатися, стрибати’ [ЕСУМ IV, с. 620]). Назва *прясло* ‘частина огорожі’ відома пам’яткам української мови від XV ст. [Поппе, с. 63]. В українських говірках лексема має різні значення: наддніс. *прісло* ‘частина стіни’ [Шило, с. 216], гуц. *прєсло* ‘частина огорожі (від стовпа до стовпа)’ [ГГ, с. 156], поліс. *прясло* ‘плетена з лози огорожа; ліса’ [Лис., с. 177], сх.поділ. *п’р’асла* ‘перекладаина між стовцями в огорожі; одна з поперечин між стовпами стіни, на які заплітається лоза або прив’язується очерет, щоб потім обмазати глиною’ [2, с. 327].

Маніфестантами значення ‘невеликі вхідні дверцята в огорожі’ у досліджуваних говірках є назви *‘ф’іртка* (БНП), *т’в’іртка* (Зкц), *дра’бинка* (Хтр), *г’ратка* (Крк). Лексема *‘ф’іртка* ‘невеликі вхідні двері в тину або у воротах’ зафіксована в лексикографічних працях [Грін. IV, с. 377; Жел. II, с. 1028] і є запозиченою з німецької мови за посередництвом польської (пор.: нім. *Pforte* ‘ворота, брама’) [ЕСУМ VI, с. 167]; пор.: гуц., лем., закарп., бук., холм. ‘тс.’ [Негр., с. 175; Пир., с. 410; ДЛАЗО, к. 30; СБГ, с. 592; Ост., с. 376].

Назви *дра’бинка*, *г’ратка*, очевидно, мотивовані зовнішньою подібністю до ґратів – переплетення металевих чи дерев’яних прутів, штаб. Слово *г’ратка* запозичено з польської мови: пол. *krata* ‘залізні або дерев’яні прутья, ґрати’, що походить від італійського *grata* ‘ґрати, огорожа’ [ЕСУМ I, с. 586]; пор. ще: бойк. *гратка*, *гратці* ‘хвіртка з гілок або планок у дверях літнього хліва’ [Он. I, с. 191].

Неоднозначне походження слова *дра’бинка*. Висувається думка про праслов’янські корені (псл. *drab*, *drabana* споріднені з свн. *trappe*, *treppe* ‘сходи’), менш переконливим є твердження про безпосереднє запозичення з німецької чи польської мов [ЕСУМ II, с. 119].

Назва проїзду або проходу в огорожі представлена лексемами *в’рота* (Глц, Зкц, Клн, Крк, Н. Крп, Лбх С., Лбх Т., Лмн, Хітар, Опр, Тсц), *брама* (Скл, Плв, Ямц). Обидва слова відомі загальнонародній мові з тим самим значенням [Грін. I, с. 92, 256; СУМ I, с. 741, 226]. Етимологи вважають, що лексема *брама* – давнє запозичення з польської мови (пол. *brama* ‘вхід, в’їзд до будови, великі двері ворота’) [ЕСУМ I, с. 244]. Пам’ятки української мови фіксують назву *брама* ‘в’їзд або вхід у будівлю, ворота’ від XVI ст. [Тим. I, с. 132]. Назва номінує прохід або проїзд, ворота в багатьох говірках української мови [Саб., с. 30; Шило, с. 58; Арк. I, с. 30; Євт., к. 92; Пол., с. 237].

Аналіз ЛСП назв малих архітектурних форм у бойківських говірках засвідчив формальну варіантність на фонетичному (*др(о, е)у’ву(’і)т’н’а*, *о(ў)бо’р’іг(х)*, *’ш’а(і)пка*, *’ф’(тв’)іртка*, *пле(у)’тар(’)*, *к’і(у, е, ы)р’ниц’а(і, у)*, *с’тудн’(:)н’і(у, а, е)*, *с’тул’н’а(і)*, *ц’а(у)м(б, мб)рин(’)а(у)*, *’ко(’і)л’ц(’’)а*, *жура’ве(у, і)л’(ї)*, *пле(у)’тар(’)*, *пр’а(у)сл(м)о*, акцентуаційному (*обо’р’іг* – *’обо’р’іг*), словотвірному (*др’о’в’ітн’а* – *др’о’варн’а*, *др’ов’рубн’а*, *’шопа* – *’шіпка*, *обо’рожина* – *обо’рожниц’а*, *к’рокви* – *к’ро’коўц’і*, *к’ро’коўки*), граматичному (*шта’х’ета*–*шта’х’етник*) рівнях.

Найпродуктивніші способи деривації ЛСП: афіксальний: *обо’рожина*, *обо’рожниц’а*, *др’о’в’ітн’а*, *др’о’варн’а*, *шта’х’етник*, *об’рубини*, *пле’тар*, *п’летеник*; аналітична номінація: *пліт*, *кладений верніньом*, *пліт з драп’ачки*, *пліт з рап’ачки*, *пліт з зуб’ача*, *’ш’іпка на др’ова*, *к’іл’ц’а бі’тон’і*, *ст’удня з журавль’ом*, *ст’у́ня на журав’ел’*, *ст’удня на ко́рбу*; семантичної деривації: *’шапка*, *ко’ромисло*, *п’рут*, *жура’вел’*, *дра’бинка*, *г’ратка*, *в’інчик* (шляхом метафоричного перенесення); запозичення з інших мов (германізми – *’шопа*, *пар’кан*, *’ф’іртка*, полонізми – *сто’дола*, *цимб’рина*, *’корба*, *б’рама*, італійські – *шта’х’ета*).

Деякі назви малих архітектурних форм стали твірними для номінацій їхніх конструктивних частин: *пар'кан* > *парка'ниця* 'тонка дошка чи жердина для огорожі', *обо'ріг* – *обо'рожина* 'один з чотирьох стовпів, на яких тримається дах оборога'.

Проведений аналіз назв малих архітектурних форм у бойківських говірках дав змогу також виявити, що більшість зафіксованих назв функціює в літературній мові й поширена в говорах української мови. Питання системного опису будівельної лексики бойківських говірок як сегмента лексики говору потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

Література

1. *Гоцицька Т. Б.* Традиційне житлово-господарське будівництво на бойківсько-підгір'янському пограниччі в середині ХІХ – першій половині ХХ ст: дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.05 «Етнологія». Львів, 2017. 354 с.

2. *Поліщук Л. Б.* Структурна організація та географія назв традиційного будівництва в східноподільських говірках: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Умань, 2015. 424 с.

3. *Поліщук Л. Б.* Номінація підсобних господарських приміщень у східноподільських говірках // Наукові записки Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство): зб. наук. праць. Вінниця, 2012. Вип. 16. С. 313–316.

4. Про затвердження Типових правил розміщення малих архітектурних форм для здійснення підприємницької діяльності [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0755-00>

5. *Радович Р.* Народна архітектура Старосамбірщини ХІХ – першої половини ХХ ст. (Житлово-господарський комплекс). К. : Видавець Олег Філюк, 2015. 352 с.

6. *Сологуб Н. М.* Криниця, колодязь... // Культура слова. К., 1992. Вип. 43. С. 72–75.

7. *Ястремська Т.* Традиційне гуцульське пастухування. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 424 с.

Джерела

8. **Арк.** – *Аркушин Г. Л.* Словник західнополіських говірок: У 2 т. Луцьк, 2000. Т. 1–2.

9. **Бон.** – Словник українських говорів Одещини / за ред. О. І. Бондаря. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2010. 222 с.

10. **Ган.** – *Ганудель З.* Лінгвістичний атлас українських говорів Східної Словаччини. Т. 3. Назви будівництва і транспорту. Пряшів : Вид-во ЕХСО s.r.o., 2001. 209 с.

11. **ГГ** – Гуцульські говірки. Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. 232 с.

12. **Гліб.** – Говірки південно-західного наріччя української мови: Збірник текстів / Упорядк.: Н.М. Глібчук. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 155 с.

13. **Грін.** – Словарь української мови / упоряд. з доданням власного матеріалу Б. Грінченко. К. : Наук. думка, 1996–1997. Т. 1–4.

14. **Горб.** – *Горбач О.* Словник діалектної лексики північно-наддністрянської говірки сіл Романів, Підсонів, Підберезівці й Лагодів // Горбач Олекса. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 75–156.

15. **Гощ.** – Архів Інституту народознавства НАН України, ф. 1, оп. 2, спр. 601 а, арк. 1–50.
16. **ДЛАЗО** – *Дзендзелівський Й. О.* Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР: Лексика. Ужгород : Вид-во Ужгородського ун-ту, 1958–1993. Ч. I.
17. **ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови: У 7 т. К. : Наук. думка, 1982–2012. Т. 1–6.
18. **Євт.** – *Євтушок О. М.* Атлас будівельної лексики Західного Полісся. Рівне : Держ. ред.-вид. підприєм., 1993. 134 с.
19. **Жел.** – *Желехівський Є., Недільський С.* Малоруско-німецький словар. Львів, 1885–1886. Т. 1–2.
20. **Зубр.** – *Зубрицький М.* Селянські будинки в Мшанци Старосамбірського повіта // Матеріали до українсько-руської етнології. Львів, 1909. Т. 11. С. 1–22.
21. **Коб.** – *Кобільник В.* Матеріальна культура села Жукотин Турчанського повіту // Літопис Бойківщини. Самбір, 1937. С. 15–37
22. **Лис.** – *Лисенко П. С.* Словник поліських говорів. К. : Наук. думка, 1974. 260 с.
23. **Негр.** – *Негріч М.* Скарби гуцульського говору: Березові. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 224 с.
24. **Он.** – *Оншикевич М. Й.* Словник бойківських говірок: У 2 ч. Наук. думка, 1984. Ч. I–II.
25. **Ост.** – *Осташ Н.* Словник діалектної лексики переселенців із Холмщини // Діалектологічні студії. 4: Школи, постаті, проблеми / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2004. С. 355–378.
26. **Піп.** – *Піпаш Ю. О., Галас Б. К.* Матеріали до словника гуцульських говорів (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області. Ужгород : Графіка, 2005. 266 с.
27. **Пирт.** – *Пиртей П. С.* Короткий словник лемківських говірок. Івано-Франківськ : Сіверсія МВ, 2004. 364 с.
28. **Саб.** – *Сабадош І. В.* Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород : Ліра, 2008. 478 с.
29. **СБГ** – Словник буковинських говірок. Чернівці : Рута, 2005. 688 с.
30. **Сіл.** – Архів Інституту народознавства НАН України, ф. 1, оп. 2, спр. 366, арк. 1–17.
31. **СУМ** – Словник української мови: В 11 т. К. : Наук. думка, 1970–1980. Т. I–XI.
32. **СУМ¹⁴⁻¹⁵** – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст. : У 2-х т. К. : «Наукова думка». 1977–1978. Т. 1–2.
33. **Тимч.** – *Тимченко Є. К.* Матеріали до Словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. : У 2 т. / Упорядк. : Німчук В. В., Лиса Г. І. Київ, Нью-Йорк, 2002. Т. 1–2.
34. **Тищ.** – *Тищенко Л. М.* Південнослободжанські назви приміщень для зберігання зерна та снопів у просторовій та часовій проекції // Лінгвістика : зб. наук. праць. Луганськ : Альма-матер, 2006. № 1. С. 157–164.
35. **Шило** – *Шило Г.* Наддністрянський регіональний словник. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 288 с.
36. **Поппе** – *Poppe A.* Materiały do słownika terminów budownictwa staroruskiego X–XV w. Wrocław; Warszawa; Kraków: Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, 1962. 93 s.

Referenses

1. Goschitskaya, T. B. (2017), *Traditional housing and economic construction on the Boyko-Podgornyi borderland in the middle of the nineteenth and first half of the twentieth century: dissertation* [Tradytisyne zhytlovo-hospodars'ke budivnytstvo na boykivs'ko-pidhir'yans'komu pohranychchi v seredyni XIX – pershiy polovyni XX st.], Lviv, 2017. 354 p.
2. Polishchuk, L. B. (2015), *Structural organization and geography of the names of traditional construction in the Eastern Podillya dialects: dissertation* [Strukturna orhanizatsiia ta heohrafiia nazv tradytisiinoho budivnytstva v skhidnopodilskykh hovirkakh], dis. ... kand. filol. nauk, Uman, 424 p.
3. Polishchuk, L. B. (2011), *Nomination of commercial premises for the maintenance of animals in the Eastern Podillya dialects*, *Linguistics Journal. Collection of scientific works* [“Nominatsiia hospodarskykh prymishchen dlia utrymannia tvaryn u skhidnopodilskykh hovirkakh], *Movoznavchyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats*, Cherkasy, № 12–13, pp. 129–134.
4. *About the approval of the Model rules for the placement of small architectural forms for the conduct of entrepreneurial activity* [Pro zatverdzhennia Typovykh pravyl rozmishchennia malykh arkhitekturnykh form dlia zdiisnennia pidpriemnytskoi diialnosti], [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0755-00>
5. Radovich, R. (2015), *National architecture of the Starosambirshchyna XIX - the first half of the twentieth century. (Housing and Utility Complex)* [Narodna arkhitektura Starosambirshchyny KHIKH – pershoi polovyny KHKH st. (Zhytlovo-hospodars'kyi kompleks)], Kyiv, Vydavets' Oleh Filyuk, 352 p.
6. Sologub, N. M. (1992), *Krynica, well ...* [Krynytsya, kolodyaz'...], *Kul'tura slova*, Kyiv, Vyp. 43. pp. 72–75.
7. Yastremska, T. (2008), *Traditional Hutsul shepherding* [Tradytisyne hutsul's'ke pastukhuvannya], L'viv, Instytut ukrayinoznavstva im. I. Kryp'yakevycha NAN Ukrayiny, 424 p.

Sources

8. **Аркуш.** – Arkushyn, H. L. (2000), *Dictionary of Western Polissia dialects* [Slovnyk zakhidnopoliskykh hovirok], Lutsk, V. 1–2.
9. **Бон.** – *Dictionary of Ukrainian Speaks of the Odessa region.* (2010), [Slovnyk ukrainskykh hovoriv Odeshchyny], Odessa, 222 p.
10. **Ган.** – Ganudel, S. (2001), *Linguistic atlas of Ukrainian dialects of Eastern Slovakia. T. 3. Names of construction and transport* [Linhvistychnyy atlas ukrayins'kykh hovoriv Skhidnoyi Slovachchyny. T. 3. Nazvy budivnytstva i transport], Pryashiv, Vyd-vo EXCO s.r.o., 209 p.
11. **ГГ** – *Hutsul dialects. Short dictionary*, (1997), [Hutsulski hovirky: Korotkyi slovnyk]. Lviv, 231 p.
12. **Гліб.** – *Summaries of the Southwestern dialect of the Ukrainian language: Collection of texts*, (2000), [Hovirky pivenno-zakhidnoho narichchia ukrainskoi movy: Zbirnyk tekstiv], Lviv, 155 p.
13. **Грінч.** – *Dictionary of the Ukrainian language / order. with the addition of his own material B. Grinchenko*, (1996–1997), [Slovar ukrainskoi movy / uporiad. z dodanniam vlasnoho materialu B. Hrinchenko.], K, Nauk. dumka. V. 1–4.
14. **Горб.** – Gorbach, O. (1993), *Dictionary of dialect vocabulary of the North-Transdnestrian dialect of the Romanov, Pisons, Pidberezivtsi and Lagod villages* (1993)

[*Slovník diialektnoi leksyky pivnichno-naddnistrianskoi hovirky sil Romaniv, Pidsoniv, Pidberezivtsi y Lahodiv*], Horbach Oleksa. Zibrani statti. V. Dialektolohiia, Miunkhen, Vol 5, pp. 75–156.

15. **Гощ.** – *Archive of the Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine* [Arkhir Instytutu narodoznavstva NAN Ukrayiny], f. 1, op. 2, spr. 601 a, ark. 1–50.

16. **ДЛАЗО** – Dzendzelovskiy, Y. O. (1958–1993), *Linguistic atlas of Ukrainian folk dialects of the Transcarpathian region of the Ukrainian SSR: Vocabulary*. [Linhvistychnyi atlas ukrainskykh narodnykh hovoriv Zakarpatskoi oblasti URSR: Leksyka.], P. I, Uzhgorod: View of Uzhgorod University

17. **ЕСУМ** – *Etymological dictionary of Ukrainian language* (1982–2012), [Etymolohichnyi slovník ukrainskoi movy], in 7 v. Kyiv, T. 1–6.

18. **Євт.** – Yevtushok, O. M. (1993), *Atlas of building vocabulary of Western Polissya* [Atlas budivelnoi leksyky Zakhidnoho Polissia], Rivne, 134 p.

19. **Жел.** – Zhelehivsky, E., Nedilsky, S. (1885–1886), *Malorussian-German dictionary* [Malorusko-nimetskyi slovar], Lviv, Vol. 1–2.

20. **Зубр.** – Zubrytsky, M. (1909) *Peasant Houses in the Mshansts of the Starosambir district* [Selianski budynky v Mshantsy Starosambirskoho povita], Materialy do ukrainsko-ruskoi etnolohii, Lviv, Vol. 11, pp. 1–22.

21. **Коб.** – Kobilnik, V. (1936), *Material culture of village Zhukotin of Turchansky district*, [Materialna kultura sela Zhukotyń Turchanskoho povitu], Litopys Boikivshchyny, Sambir, Part 7, pp. 15–67.

22. **Лис.** – Lysenko, P. S. (1974), *Dictionary of the Polissya dialects* [Slovník poliskyykh hovoriv], Kyiv, Nauk. Dumka, 260 p.

23. **Негр.** – Negrych, M. (2008), *Treasures of the Hutsul dialect: Berezovy* [Skarby hutsulskoho hovoru: Berezovú], Lviv, Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy, 224 p.

24. **Он.** – Onyshkevych, M. I. (1984), *Dictionary of Boiko dialects* [Slovník boikivskykh hovirok], Kyiv, Nauk. dumka., P. I–II.

25. **Ост.** – Ostash, N. (2004), *Dictionary of dialect vocabulary of immigrants from Kholmshchyna* [Slovník dialektnoyi leksyky pereselentsiv iz Kholmshchyny], Dialektolohichni studiyi. 4: Shkoly, postati, problem, Vidp. red. P. Hrytsenko, N. Khobzey, Lviv, Instytut ukraýnoznavstva im. I. Kryp"yakevycha NAN Ukrayiny, pp. 355–378.

26. **Пип.** – Pipas, Y. O., Galas, B. K. (2005), *Materials to the dictionary of Hutsul dialects (Kosivska Polyana and Roshicha of Rakhiv district of Transcarpathian region)* [Materialy do slovníka hutsulskykh hovoriv (Kosivska Poliana i Rosishka Rakhivskoho raionu Zakarpatskoi oblasti)], Uzhgorod, Graphics, 226 p.

27. **Пирт.** – Pyrtei, P. S. (2004), *Short dictionary of Lemko dialects* [Korotkyi slovník lemkiivskykh hovirok], Ivano-Frankivsk, 364 p.

28. **Саб.** – Sabadosh, I. V. (2008), *Dictionary of the Transcarpathian dialect of the village of Sokyrnitsa, Khust district* [Slovník zakarpatskoi hovirky sela Sokyrnitsia Khustskoho raionu]. Uzhhorod: Lyra, 478 p.

29. **СБГ** – *Dictionary of Bukovina dialects* (2005), [Slovník bukovynskykh hovirok], for community edit N.V. Guivanyuk, Chernivtsi, 688 p.

30. **Сіл.** – *Archive of the Institute of Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine* [Arkhir Instytutu narodoznavstva NAN Ukrayiny], f. 1 op. 2, spr. 366, arc 1–17.

31. **СУМ** – *Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vol.* (1970–1980), [Slovník ukrainskoi movy: v 11 t.], Kyiv, V. I–XI.

32. **СУМ**¹⁴⁻¹⁵ – *Dictionary of ancient Ukrainian language XIV–XV cm.* (1977–1978), [Slovnyk staroukrainskoi movy], Kyiv, Naukova dumka, Vol. 1–2.

33. **Тимч.** – Timchenko, E. K. (2002), *Materials to the Dictionary of Written and Book Ukrainian in the XV–XVIII centuries* [Materialy do Slovnyka pysemnoyi ta knyzhnoyi ukrayins'koyi movy KHV–KHVIII st], Kyiv, New York, Vol. 1–2.

34. **Тищ.** – Tishchenko, L. M. (2006), *South-Slabobian names of premises for storage of grain and sheaves in spatial and temporal projection* [Pivdennoslobozhans'ki nazvy prymishchen' dlya zberihannya zerna ta snopiv u prostoroviy ta chasoviy proektsiyi], Lihvistyka: zb. nauk. prats', Lugansk, № 1, pp. 157–164.

35. **Шило** – Shylo, H. (2008), *Upper Dnister regional dictionary* [Naddnistrianskyi regionalnyi slovnyk], Lviv, 288p.

36. **Поппе** – Poppe, A. *Materiały do słownika terminów budownictwa staroruskiego X–XV w.* Wrocław; Warszawa; Kraków: Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, 1962. 93 s.

Список обстежених населених пунктів і їхніх скорочень

БНП – Більшість населених пунктів; Бгт – Багнувате, Турківський р-н; Брк – Боберка, Турківський р-н, Львівська обл.; Брн – Бориня, Турківський р-н, Львівська обл.; В. Лн – Велика Лінина, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; В. Сщ. – Велика Сушиця, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Влс – Великосілля, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Врх – Верхнє, турківський р-н, Львівська обл.; Глвк – Галівка, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Глц С. – Головецько, Сколівський р-н, Львівська обл.; Грбн – Гребенів, Сколівський р-н, Львівська обл.; Грз – Грозьова, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Гсн – Гусний, Великоберезнянський р-н, Закарпатська обл.; Жкт – Жукотин, Турківський р-н, Львівська обл.; Жпн – Жупани, Сколівський р-н, Львівська обл.; Зкц – Закіпці, Турківський р-н, Львівська обл.; Ісі – Ісаї, Турківський р-н, Львівська обл.; Клн – Кальне, Сколівський р-н, Львівська обл.; Крк – Кривка, Турківський р-н, Львівська обл.; Ксв – Коростів, Сколівський р-н, Львівська обл.; Лз – Лази, Воловецький р-н, Закарпатська обл.; Лмн – Лімна, Турківський р-н, Львівська обл.; Лбх С. – Либохора, Турківський р-н, Львівська обл.; Лбх Т. – Либохора, Турківський р-н, Львівська обл.; Лсц – Лосинець, Турківський р-н, Львівська обл.; Мтв – Матків, Турківський р-н; Мшц – Мшанець, Старосамбірський р-н; Ндн – Недільна, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Н. Крп – Новий Кропивник, Дрогобицький р-н, Львівська обл.; Н. Ржн – Нижня Рожанка, Сколівський р-н, Львівська обл.; Опр – Ополиць, Сколівський р-н; Орв – Орів, Сколівський р-н, Львівська обл.; Плв – Плав'є, Сколівський р-н, Львівська обл.; Пбк – Побук, Сколівський р-н, Львівська обл.; Псп – Присліп, Турківський р-н, Львівська обл.; Рпн – Ріп'яна, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Рлч – Розлуч, Турківський р-н, Львівська обл.; Сглт – Сигловате, Турківський р-н, Львівська обл.; Скл – Суکیل, Долинський р-н, Івано-Франківська обл.; Трл – Терло, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Тпл – Топольниця, Старосамбірський р-н; Трвк – Тернавка, Сколівський р-н, Львівська обл.; Тр'є – Тур'є, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Трл – Терло, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Трх – Труханів, Сколівський р-н, Львівська обл.; Тсв – Тсц – Тисовиця, Старосамбірський р-н, Львівська обл.; Хщв – Хащів, Турківський р-н, Львівська обл.; Хтр – Хітар, Сколівський р-н, Львівська обл.; Ябл – Яблунів, Турківський р-н, Львівська обл.

О. И. Чаган,

*Национальная академия сухопутных войск имени гетьмана Петра Сагайдачного,
кафедра гуманитарных наук*

НАЗВАНИЯ МАЛЫХ АРХИТЕКТУРНЫХ ФОРМ У БОЙКОВСКИХ ГОВОРАХ

В статье рассматривается функционирование названий малых архитектурных форм как сегмента лексики сельского строительства в бойковских говорах. Установлено происхождение этих слов, обнаружены мотивационные признаки, которые лежат в основании номинации, приведены лексические параллели в других говорах украинского языка.

Ключевые слова: лексико-семантическая подгруппа, лексема, семантика, мотивация, малые архитектурные формы, бойковские говоры.

O. I. Chahan,

*The National Academy of the Army named Hetman Peter Sagaidachnyi,
Department of Humanitarian sciences*

THE NAMES OF SMALL ARCHITECTURAL FORMS IN BOYKO'S DIALECTS

The article deals with the functioning of small architectural forms names as a vocabulary segment of the traditional rural construction of the boyko's dialects. Modernization of social life, changes in the spiritual and material culture are the determinative extralinguistic factors, the consequence of which is the change of the realities of construction and the loss of their names in the minds of the speakers. Therefore, the study of constructional vocabulary helps to fix the building traditions and naming of construction realities, which are gradually lost by the people.

The objective of our investigation is to carry out a lexical-semantic analysis of small architectural forms names as a segment of the thematic vocabulary group of traditional construction in boyko's dialects.

The objective is to solve such problems: to study the names etymology and the motivation, to identify lexical parallels in other Ukrainian language dialects, to establish the most common methods of nomination.

The object of the study is a lexical-semantic subgroup of names of small architectural forms in boyko's dialects. The subject of the study is semantics and etymology of the names of small architectural forms. In the study is used descriptive, comparative methods and method of etymological analysis.

To small architectural forms in the boyko's dialects we refer *povitka dlya drov* (a fireplace for the firewood), *povitka dlya sina* (a hay fortune on the four pillars), wells, fences. To denote the fireplace, we fix the names of *'shopa*, *'sh'ipka*, *'sh'ipka na drova*, *dry'v'itn'a*, *dre'vutn'a*, *dro'v'itna*, *drovo'rubn'a*, *dro'varn'a*. Hayshed in the four pillars, corn and others speakers nominate *sto'dola*, *obo'rih* and variants. To denote a deep pit, protected by *tsyamrynas*, in order to extract water from aquifers of earth in the investigated dialects, leksems *k'ir'nits'a* and its variants, *kolol'd'az'*, *'studn'a* and its variants function. To denote the fence, we fix the names of *pl'it*, *pletar* and variants, *ple'tenyk*, *par'kan*, *tyn*, and *'l'isa*. Ethnographic works fix the complex names, indicating the material of the *pl'it*, *kladenyi*

veryn'om, pl'it z drapachky, pl'it z rapachky, pl'it z zubacha. Also, we distinguish the lexical-semantic microgroups of names of constructive parts of small architectural forms.

An analysis of small architectural forms names in boyko's dialects has made it possible to find that a significant part of the names demonstrate formal variability. The most productive ways of creating the small architectural forms names are affixation, semantic derivation, analytical nomination and borrowing from other languages. Most of the recorded names are widespread in other dialects of the Ukrainian language, and also function in the literary language. The question of the systematic description of the constructional vocabulary of the boyko's dialects as a segment of the lexical composition of the speech needs further careful examination.

Key words: lexical-semantic subgroup, lexeme, semantics, motivation, names of small architectural forms, boyko's dialects.